

Yeganə Hüseynova
Gəncə Dövlət Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, baş müəllim
E-mail: yeganSabirhuseynli@gmail.com

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ ƏDƏBİYYAT

Açar sözlər: ulu öndər, Heydər Əliyev, şair, şəxsiyyət

Tarixdə yalnız o adamlar qalır ki, zaman onların izini itirməyə və silməyə qadir deyildir. Belə adamlar şəxsiyyətdir. Şəxsiyyəti isə şəxsiyyət edən millətə, xalqına xidmətdir, Müdrikliyə xas olan keyfiyyətlər belə şəxsiyyətlərdə qədərindən çoxdur və mübarizə meydanını özlərinə şərəf sayır. Əqidəsindən geri çəkilməyən, gələcəyi görən belə adamlar mübarizə meydanına girəndə ölümə qorxmur, təhlükələrə daim hazır olur. İnsan və zaman anlayışında zaman bu insanları şəxsiyyət sayır. Ulu öndər Heydər Əliyev belə fenomen ŞƏXSİYYƏTDİR.

Azərbaycan dövlətinin möhkəmlənməsi, dünyada nüfuz qazanması və inkişafı Azərbaycanın böyük oğlu, Azərbaycanı dünya miqyasında tanıdan Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətini təsdiqləyən faktlardır. Heydər Əliyevin bioqrafiyası və siyasi fəaliyyətində güclü qətiyyətlik və müdriklik hakimdir. Əslində yaşamağı, işləməyi, ünsiyyət mədəniyyətini, Vətəni, torpağı və xalqını sevməyi və bütün bunların uğrunda mübarizə aparmağı biz ulu öndər Heydər Əliyevdən öyrənməli və özümüzdən sonra gələcək nəsle öyrətməliyik. Ulu öndərin bioqrafiyası – şəxsi həyatı, istərsə də siyasi fəaliyyəti böyük, ideoloji bir məktəbdir. Bu məktəb insana, Vətənə və xalqa məhəbbəti öyrədir. Onun bioqrafiyası və siyasi fəaliyyəti cəmiyyət və onun müxtəlif təbəqələri tərəfindən nə qədər dərinlən öyrənilsə bir o qədər də kamilləşər. Dövlətçiliyimizin və şəxsi həyatımızın daha da möhkəmləndirilməsində, nümunəvi olmasında Heydər Əliyevin ideologiyasının öyrənilməsi vacib olan qiymətli xəzinədir. Bu xəzinəni gənc nəsle çatdırmaq hava və su qədər vacib və lazımdır.

Ulu öndər Heydər Əliyevin portretini sözlə yaratmağa cəhd göstərəndə “deyilən söz yadigardır...” – misrası istər-istəməz yada düşür və bu böyük şəxsiyyətin bütün mənəvi zənginliyinin, hərtərəfliliyinin sözlə təsvirini “canlandırmaq” cəhdlərinin əbəs olduğunu başa düşürsən. Həm də təkcə ona görə yox ki, “deyilən söz yadigardır...”, ona görə ki, sözə üz tutan və həmin sözü ulu öndərə yaraşdıran görək unutmaya ki, söz mərhum prezidentimiz Heydər Əliyevin ən böyük və güclü, kəsərlil silahıdır. O, sözlə həm natiq, həm diplomatdır. O, ən yüksək dilçi-alimlər səviyyəsində sözə, söz mülkünə, ədəbiyyat aləminə bələddir. Onun siyasi portretini yaratmağın böyük çətinliklərinə baxmayaraq, Heydər Əliyev tarixçiləri, siyasətçiləri, ədəbiyyatçıları... heyrətdə qoyan fəvqəlpərləq siyasi simadır.

Zaman keçdikcə illər arasına uzaq məsafələr dolduqca Heydər Əliyev dühasını, əzəmətini, ucalığını daha çox anlayırıq. “Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam,” – deyən dahi şəxsiyyətin siyasi fəaliyyəti ideoloji bir məktəbdir. Xalqını sevməyi, vətəninə dünyada tanıtmağı, eli üçün əlindən gələnin daha çoxunu etməyi ulu öndərimizdən öyrənməliyik. Dahi şəxsiyyət fenomendir, idealdır, məktəbdir və bu ideal fenomen məktəb insana, vətənə və xalqa məhəbbət öyrədir, sevgi aşılır. Bu ideologiya tükənməz xəzinədir və xəzinəni gələcək nəsle olduğu kimi çatdırmaq bizim borcumuzdur. Azərbaycan dövlətinin dünyada nüfuz qazanması, möhkəmlənməsi, tərəqqisi ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətini təsdiqləyən faktlardır. Çingiz Aytmatov təsadüfən “Heydər Əliyev tarixi, hətta əfsanəvi şəxsiyyətdir,” – deyə yazmayıb. Bu tarixi və əfsanəvi şəxsiyyət ədəbiyyatdan danışarkən sanki bir ədəbiyyatşünas danışır sanırsan. Ensiklopedik hafizəyə malik müdrik şəxsiyyət Azərbaycan ədəbiyyatının istər klassikləri, istərsə də müasiri olduğu yazarlar haqqında öz fikrini demiş, milli-mənəvi, tarixi keçmişinə hörmətlə yanaşmış və sonsuz xidmət göstərmişdir.

Ulu öndərin hərtərəfli fəaliyyətində Azərbaycan ədəbiyyatına xidməti və töhfəsi sonsuzdur. İstər sovet dövründə, istərsə də müstəqillik illərində əfsanəvi şəxsiyyət Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərliyi zamanında milli dəyərlərin inkişaf etdirilməsi, elm, təhsil, mədəniyyət və ədəbiyyata qayğı və diqqət həmişə öndə olmuşdur. Hələ 1972-ci ildə Aşıq Ələsgərin anadan olmasının 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında imzaladığı sərəncam, 1981-ci ilin avqustunda Nizami

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

Gəncənin anadan olmasının 840 illiyi haqqında imzaladığı qərar, 1982-ci ildə Hüseyn Cavidin nəşinin uzaq Sibirdən gətirilməsi doğma torpaqda dəfn edilməsi, 2000-ci il fevralın 7-də “bütöv bir xalqın qəhrəmanlıq eposu” (“Kitabi-Dədə-Qorqud” ensiklopediyası, 2000) “Kitabi-Dədə-Qorqud” dastanının 1300 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında imzaladığı sərəncam və s. dediklərimizə sübutdur.

Azərbaycan mədəniyyətinin ən böyük himayədarı və qoruyucusu əfsanəvi şəxsiyyət Heydər Əliyev idi. Dahi şəxsiyyət özü deyirdi ki: “Düzdür, mən şeir yazmıram, roman və hekayələr yazmıram. Ancaq 1969-cu ildən başlayaraq 1987-ci ilə qədər Kommunist Partiyasında ən böyük dissident mən idim” (Anar, 2020). Bu əfsanəvi şəxsiyyət Bəxtiyar Vahabzadəyə də hamilik etmiş, onu həbsə düşməkdən xilas etmişdir.

1959-cu ildə Gülüstən adlı müqavilənin 150 illik yubileyinin keçiriləcəyi, sovetlərin bu müqaviləyə böyük hazırlıq gördüyü bir dövərdə Bəxtiyar Vahabzadə “Gülüstən” adlı əsərini yazdı və “Nuxa fəhləsi” qəzetində bu əsərin nəşrinə nail oldu. Əsər qəzetdə çap olunsa da tez bir zamanda qəzetin yayılmasının qarşısı alındı, “Nuxa fəhləsi” qəzetinin redaktoru işdən çıxarıldı. Bu zaman şairi “gözəgörünməz, sirli” bir qüvvə daha ağır cəzadan, həbsdən xilas etdi. Həmin vaxt ulu öndər Heydər Əliyev şairlə təkrar-təkrar söhbətlər aparır, özünün ağıllı məsləhətləri ilə Bəxtiyar Vahabzadəni bilgiləndirir. Bu haqda Heydər Əliyev danışarkən qeyd etmişdir ki: “O vaxt mən onu xilas etdim, qoymadım həbs olunsun. Nəinki qoymadım, onunla dəfələrlə söhbətlər apardım, öz məsləhətlərimi verdim. Belə bir insan o vaxtlar fəlakətlər qarşısında idi. Nəyə görə? Heç bir cinayət yox idi. Ona görə ki, millətini sevirdi, millətin qayğıları haqqında yazılar, şeirlər yazırdı”.

Ulu öndər, Bəxtiyar Vahabzadəyə məsləhət görür ki, uzunmüddətli məzuniyyət götürərək doktorluq dissertasiyasını yazsın və bir müddət auditoriyalarda görünməsin. Məsləhətə əməl edən alim-şair tez bir müddətdə doktorluq dissertasiyasını yazıb başa çatdırmışdır. Bundan əlavə Heydər Əliyev “Demişdi ki, sənin əleyhinə olanların ağzını bağlamaq üçün Vladimir İliç Lenin haqqında bir əsər yaz” (Hüseynov, 2017). Şair də 1974-cü ildə “Leninlə söhbət” poemasını qələmə alır və əsər dövlət mükafatına layiq görülür. Ulu öndərin məsləhəti ilə yazılan bu əsərlə şair, əslində özünə qarşı inamsızlığı aradan qaldırmağa çalışmışdır. Deyə bilərik ki, “Şairlər çox zaman Lenin mövzusunda bir zireh, özlərini qoruma vasitəsi kimi istifadə etmişlər” (Yusifov, 16). Şairin tarixə yanaşması və filosofluğu ona imkan vermişdir ki, ideoloji meyllərdən təmizlənsin. Əslində zamanında əsər dövrün ideoloji meylləri kontekstində təhlilə cəlb olunsaydı da poemanın bədii dəyərləri, zora, köhnə dünyaya, milli mücadilə missiyası da qeyd olunurdu. Əsər haqqında Qulu Xəlilov yazırdı ki: “...həmin poemanı (“Leninlə söhbət”) müasir hadisələrlə nəfəs alan istedadlı bir şairin dahi rəhbərə hesabatı, onun əməlləri barədə monoloqu da adlandırmaq olar. Döyüşlərdə mərdlik, hünər göstərmək üçün şair Leninin söhbətindən “maya tutur” qüvvət və ilham alır, çünki inqilab cəsurluq, döyüşkənlik, hünər tələb edir. Leninin fikirlərindən ilhamlanan şair elə bil ki, yenidən doğulur, müşkül məsələləri dərk edir, güc-qüvvə toplayır” (Xəlilov, 1977).

“Azadlıq carçısı olmuş, ən çətin anlarda belə güc və silah qarşısında baş əyməmiş, əqidəsindən dönməyən” (Vahabzadə, 2000) şairin yaradıcılığını ulu öndər Heydər Əliyev yüksək qiymətləndirmiş və demişdir: “Sizin şəxsiyyətiniz və yaradıcılığınız xalqın milli təfəkkürünün formalaşmasına xidmət etmiş, onu milli dirçəlişə səsləmiş, istiqlaliyyət uğrunda mübarizədə əvəzsiz rol oynamışdır” (Vahabzadə, 2000).

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Anar. Yaşamaq haqqı, Bakı, “Qanun,” 2020
2. Əliyev Heydər. Milli varlığımızın mötəbər qaynağı // “Kitabi-Dədə-Qorqud” ensiklopediyası, I cild, Bakı, 2000
3. Hüseynov R. Bəxtiyar Vahabzadənin arzuladığı bəxtiyar gələcək – IV hissə, 525 qəzet, 2017.
4. Xəlilov Q. Lenin zəkasının işığı ilə // Vahabzadə B. Açıq söhbət, Bakı: Gənclik, 1977.
5. Vahabzadə B. Foto-kitab, Bakı, 2000.
6. Yusifov R. (Əliyev). Azərbaycan poeması: axtarışlar və perspektivlər (XX əsr Azərbaycan poemasının sənətkarlıq xüsusiyyətləri). Bakı: Elm, 1998.